

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

טבת תשע"ה 97 גליון

העלוך מוקדש לעילוי נשמת שמואל בן מרים שלום ז"ל ע"י הרב שאול שלום הי"ו

פרשת שמות

הדבר כן, אלא הא בהא תליא, שבעודה גויה לא היה שייך שתחמול עליו ותצילנו, ורק ע"י שנתגיירה וזתה למידת הרחמנות. ויש להוסיף לזה את דברי האר"י ז"ל (פע"ח שער חנוכה פ"ד) שכל הגאולות שהיו עד היום התרחשו על ידי נשים, וכן גאולת מצרים התחילה על ידי בתיה בת פרעה שהצילה את משה.

'משה' או 'מונים'? תלוי את מי שואלים...

"ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו" (ב, י)

לפי פשוטו היינו לשון נופל על לשון, משה מלשון משיתיהו. אך רבים מהמפרשים תמחו כיצד יתכן שבת פרעה שמצריה היתה קראה את שמו של משה בלשון הקודש.

הרמב"ן (בראשית מא, מה) והאבן עזרא תירצו, שכמו שפרעה קרא ליוסף "צפנת פענח" על שם היותו מ'פענח צפונות', ואף שלא ידע את לשון הקודש שאל את יוסף כיצד קוראים בלשון הקודש למי שמפענח צפונות, וקרא לו כן, כך גם בתיה שאלה את מרים כיצד נקרא בלשון הקודש מי שמשו אותו מן המים, ואמרה לה שנקרא משה. וכתבו עוד, שבפני המצריים היה נקרא משה 'מונים'.

אך בדעת זקנים מבעלי התוספות תירצו, שבתיה היתה יודעת לשון הקודש, ולמדה זאת מבנות ישראל. ושמה כוונתם כמו שכתב החזקוני, שבת פרעה נתגיירה ולמדה לשון הקודש. ונבאמת צריך ביאור מדוע הוקשה למפרשים כל כך מנין ידעה בתיה לשון הקודש, והרי בגמ' מבואר שהיא נתגיירה וכנ"ל, וא"כ מסתבר שאף ידעה את לשון הקודש.

ברם, דעת החזקוני, שיוכבד היא שנתנה למשה את שמו, וכאשר שאלה אותה בתיה מהו לשון 'משה' והשיבה לה יוכבד שהוא מלשון המשכה והוצאה, אמרה בת פרעה, יפה קראת לו כן, כי מן המים משיתיהו.

והמהרי"ל דיסקין תירץ, שהמילים "ותאמר כי מן המים משיתהו", אינם טעם על נתינת השם, אלא הם המשך לתחילת הפסוק "ויגדל הילד ותביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן", כלומר שבת פרעה טענה שהיות והיא משתה אותו מן המים והצילה את חייו ראוי שיקרא עליו שמה כאילו בנה הוא, ותהא לו כאם. ולפי זה מדוקדק לשון הכתוב "ותקרא שמו משה, ותאמר כי מן המים משיתהו", כי אם הוא טעם לקריאת השם הרי שהמילה "ותאמר" מיותרת, והיה צריך לומר "ותקרא שמו משה כי מן המים משיתהו", ועל כרחק שהוא המשך של הרישא.

מה היה משה אוכל בארמונו של פרעה ?

ומי היה הרב שלימדו תורה ?

"מי שמך לאיש שר ושופט עלינו" (ב, יד)

ידוע שמשה לא רצה לינוק מהמצריות מפני שעתיד לקבל את התורה. אמנם יש להבין מה אבל בכל אותם השנים שהיה בביתו של פרעה.

כמו כן יש להבין אימתי זכה ללמוד תורה, והרי גדל בבית פרעה, ומשם ברח למדין, ולא שב למצרים אלא בהיותו בן שמונים שנה נוכפי שהרחבנו בגליון מס' 1 אודות קורותיו של משה בכל השנים שברח מפני פרעה.

וכתב ר' מרדכי כהן מגורי האר"י בספר 'שפתי כהן', שבטרם שנגמל משה והיה בבית אמו בא מלאך ולימדו את כל התורה ואף את השם המפורש, ובשם הזה הרג את המצרי. ומיום שהביאתו אמו לבית פרעה, לא

הגר"ח קניבסקי - כמה לבנים היו ישראל עושים

בכל יום במצרים ?

"ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך" (א, יג)

מין הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א בספר 'טעמא דקרא' הביא בשם המדרש, שכל אחד מיישראל היה צריך לעשות 600 לבנים בכל יום, ולכן כפל הכתוב ואמר כאן "בפרך" וכן בפסוק הבא, כי 'פרך' בגימטריא 300, וב' פעמים 'פרך' הם 600 כמנין הלבנים שנצטוו לעשות.

ועוד ביאר, על פי דברי הפרקי דר' אליעזר (פמ"ח) שנסותיהן היו באות לסייע להם בעבודה, ואם כן הבעל היה עושה 300 לבנים וכן האשה, ולכן נאמר ב' פעמים 'פרך'.

אלו תינוקות היו רואים ואינם נראים ?

"בילדכן את העבריות" (א, טז)

במסכת סוטה (יא, ב) אמרו, שנסות ישראל היו יולדות בשדה תחת התפוח, וכשהיו מצרים באים להרוג את התינוקות היה נעשה נס והיו נבלעים בקרקע. והקשה בספר 'עיר בנימין', שבמסכת סנהדרין (לו, ב) אמרו ש"מיום שפתחה הארץ את פיה וקיבלתו לדמו של הבל שוב לא פתחה", ואף שמצינו אצל קרח ועדתו שפתחה האדמה את פיה, זהו לרעה אך לטובה לא פתחה שוב לעולם, וכיצד אמרו שהתינוקות נבלעו באדמה. ותירץ רבינו יוסף חיים זיע"א בספר 'בן יהוידע', שהיו נבלעים לפי שעה ולאחר מכן היתה הארץ פולטת אותם.

ועוד תירץ, שאין הפשט שהיו נבלעים ממש בגוף הארץ, אלא שהיו נבלעים באויר ונעלמים מן העין, והיו רואים אך אינם נראים לעין אדם. ולעולם לא פתחה האדמה את פיה לבלועם, אלא שלאחר שהלכו המצריים נראה היה כאילו היו התינוקות מבצבצים ויוצאים פתאום מהאדמה.

האר"י ז"ל - מי היא האשה המצריה שעל ידה

התחילה גאולת מצרים ?

"ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור" (ב, ה)

במסכת סוטה (יב, ב) דרשו "אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, מלמד שירדה לרחוץ מגילולי אביה". ויש להבין מדוע רמזה התורה ענין זה כאן, כי לכאורה אין קשר בין גירותה של בתיה להצלתו של משה.

עוד הקשו המפרשים כיצד למדו חז"ל דרשה זו מהפסוק. וביאר הגרי"ד הלוי (הו"ד בחידושי הגרי"ז על התורה) שהנה על ידי בתיה באה ישועה לישראל, שהצילה את משה מושיען של ישראל, ולא יתכן שישועת עם ישראל תבוא על ידי גוי או גויה, ועל כרחק שנתגיירה. ועוד, שנאמר "ותחמול עליו", והיה קשה לחז"ל מהיכן היתה לה מידת הרחמים, והרי מידה זו היא מהסיומים שיש בעם ישראל, אך הגויים אכזרים הם ומופקעים ממידת הרחמנות, ומכאן למדו שירדה לטבול לשם גירות, וכיון שנתגיירה וזתה למידת הרחמים כעם ישראל. ולכן אף שנראה לכאורה ששתי הפעולות שעשתה, מעשה הגירות והצלת משה, היו שני ענינים נפרדים, ללא שייכות וקשר זה לזה, ורק במקרה אירעו באותו זמן. לפי האמת אין

חיזוקה בן מול בניטה ז"ל
שארל בן דונה מיארה ז"ל
אליהו בן מסעודה טובול ז"ל

אברהם בן רחל אריאל ז"ל
שלום בן אסתר ארדי ז"ל
שרה בת סעידה כהן ע"ה

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן שאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאג'ה ע"ה
אהרן בן יחיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרה ע"ה

אכל ממאכליו ולא שתה ממימי, אלא המלאך היה מזמין לו מאכל ומשקה, ולזה עמד מאה ועשרים יום בלא אכילה, כי הורגל במאכל רוחני. וכשיצא משה מבית פרעה בפעם הראשונה היה בן יב' שנים, ואז הרג בשם המפורש את האיש המצרי. ועל כך אמר לו האיש המכה "הלהרגני אתה אומר", דהיינו שרצונך להרגני באמירת השם המפורש כמו שהרגת את המצרי. וכן אמרו לו "מי שמך לאיש שר ושופט עלינו", כלומר שהשר והשופט דהיינו המלאך, לא לימדך את שם המפורש כדי שתשתמש בו עליו וכנגדו, ולא לשם השתמשות לצרכיך. ולכך אמר משה "אכן נודע הדבר", דהיינו שדבריהם נכונים, ולכן קיבל עליו גלות וברח למדין.

מי גילה לפרעה שמשה אינו נכדו אלא יהודי ?

"וישמע פרעה את הדבר הזה" (ב, טו)

העיר הגאון רבי שלמה קלוגר בספר 'אמרי שפר' שהמילה "הזה" מיותרת. וביאר שפרעה לא ידע כלל שמשה יהודי, כי בתיה אמרה לו שזה בנה, או שלקחה אותו מאשה מצרית. אך דתן ואבירים אמרו למשה, מי שמך לשר ושופט עלינו והרי אתה יהודי בדיוק כמונו, וכדברי המדרש שאמרו לו "הלא בן יובבד אתה וקורין לך בן בתיה, ואתה רוצה להיות שר ושופט עלינו?". ועל כך אמר משה "אכן נודע הדבר", דהיינו שנתפרסם שהוא יהודי. ולכן אמר הכתוב שפרעה שמע "את הדבר הזה", כלומר שמע שמשה יהודי. וב'מעם לועז' כתב, שדתן ואבירים עמדו והלשינו על משה בפני פרעה, ואמרו לו "ראה אדם זה מבזה מלכותך. היזכר באותו יום שלקח את הכתר מעל ראשך, וכן הוא עוזר לאויבים שלך". אבל פרעה לא התייחס אליהם כי סבר שמשה הוא נכדו, עד שאמרו לו "דע לך שמשה אינו בן בתך. אלא יהודי הוא, ובפעם הראשונה שיצא מארמונוך הרג מצרי ואין זה דבר שאפשר לעבור עליו בשתיקה", ואז כעס פרעה על משה וביקש להרגו.

מי היו החם שהציל את חתנו משריפה והחתן

שהציל את כלתו שטבעה במים ?

וגם, אודות קווי דמיון המידות וקורות החיים של החתן והכלה המעידים על התאמתם זה לזה !

"ויאל משה לשבת את האיש ויתן את ציפורת בתו למשה" (ב, כא)

כתב הגאון רבי יוסף צבי סלנט בספר 'באר יוסף', "כשנעמיק בענין נראה פלאות איך שהיה הזיווג הזה מתאים ומכוון מכמה צדדים, שהנה משה עמד להריגה כשהיה ילד, כשישב בחיקו של פרעה ונטל הכתר מעל ראשו של פרעה ונתנו על ראשו, ויועצי המלך החרטומים אמרו שזה מורה שכשיגדל יקום על המלך וימרוד בו, וביקשו לשורפו, ורק יתרו [שהיה מיועצי המלך] אמר לבוחנו אם עשה כן מדעת על ידי שיעמידו לפניו קערה עם הזובים וקערה עם גחלים לוחשות לראות במה יבחר, וכדברי המדרש הידועים. ונמצא שבעצת יתרו ניצול משה ממות.

ואמנם כנגד זה השיב משה ליתרו כגמולו, שכשבאו בנותיו להשקות את צאן אביהן הטביעו אותם הרועים במים, וכדברי המדרש שעל זה אמרו בנות יתרו "גם דלה דלה לנו", שמשה הוציא ודלה אותן מן המים. ונמצא שכמו שיתרו הציל את משה ממות כך גמל לו משה והציל את בנותיו ממות לחיים. וע"י עצתו של יתרו שהציל את משה ממות, זכה בחתן לבתו. וכמו כן על ידי שהציל משה את בנות יתרו זכה בכלה. וכן החתן משה

והכלה ציפורה מקרה אחד היה לשניהם, שהיו נתונים בתוך המים, זה ביאור וזו בתוך הבאר, ומן המים נימשו שניהם. ואלמלא אבי הכלה לא היה החתן בעולם, ואלמלא החתן לא היתה הכלה בעולם.

ובאמת מה שאנו רואים בעליל בכגון זיווג זה, כן יש להתבונן ולמצוא דברים נפלאים בכל הזיווגים והנישואין, דברים גלויים ודברים נסתרים שעל ידם מתאים האחד לשני, אלא שאין בנו כח העמקה וההיקף, וראייתנו מוגבלת מלראות איך לצרף המקרים והפרטים שעל ידם יתברר השייכות של זה אל זה.

וזהו שנאמר "מה' אשה לאיש", כי לכאורה כל דבר קטן וגדול הוא בהשגחת ה' ולמה נקטו בייחוד ש"מה' אשה לאיש"? אלא שאף שהכל מהשמים בהשגחה פרטית ומיוחדת, מכל מקום לא תמיד בולטים לעין פרטי ההשגחה, אך בענין הזיווגים, אם נשים לב להתבונן על השתלשלות עניני הזיווגים, אז נראה בולט וניכר בחוש שרק יד ההשגחה העליונה פעלה כל זאת. וזהו בנין אב לכל עניני הזיווגים".

'ישחק' נשבר ואנחנו נמלטנו...

"ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב" (ב, כד)

ידוע שישראל נשתעבדו במצרים 210 שנים כמנין רד"ו. וכתב בפירוש הרא"ש על התורה (שמות ו, א) "ואם תאמר מאי שנא מנין רד"ו לא פחות ולא יותר? ושמעתי טעם, כי בעוד שהיו אבותינו בשעבוד, היו עומדים האבות ומתפללים תמיד בעד ישראל. ואמר להם הקב"ה, כלום יש בככם מי שירצה לגרע מאותיות שמו, וכן אגרע ממנין השעבוד העתידי לבוא על ישראל? אברהם ויעקב השיבו, לאו, כי כל האותיות צריכות לנו. עד שבא יצחק ואמר, רבש"ע, מן הדין היה שמי להיות נכתב בשי"ן, וכן הוא בדברי הימים "ושבועתו לישראל", אני מוחל כבודי שיכתב בצד"י, יצחק, ותגרע מן החשבון עד שיגיע לעודף שיש מהשי"ן עד הצד"י, וכמה הוא רד"ו, וכן היה. ועליו נאמר כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו, וישראל לא יכירנו".

וכעין זה כתב בילקוט ראובני בפרשתנו בשם המדרש "כשהיו ישראל במצרים ועבדו בהם בפרך, וירא ה' את עוניי ולחצם, ורצה למהר הקץ בזכות האבות ואמר להם, תמעיטו אות אחד משלכם ואדלג הקץ לבניכם. אמר אברהם, רבש"ע, נתת לי אות ה' להיות אב המון גוים, ואם אחזירנה לך אהיה כבראשונה 'אברם'. ויעקב אמר, אם אמעיט אות אחת משמי דהיינו י' ישאר ממני 'עקב'. אך יצחק אמר לפני הקב"ה, רבש"ע, קח ממני אות ש' מישחק ותן לי צ' תחתיו יצחק, ויהיו ישראל בגלות רד"ו שנה כיתרון ש' מן צ'. וכן היה שבזכות יצחק נגאלו".

ולאור זאת מבוארים דברי בעל הטורים (שמות ו, ג) בשם המדרש, שיצחק גרם להם לישראל שיצאו ממצרים.

ובספר 'עוללות הגפן' כתב דבר נפלא, שלכך בליל הסדר שוברים וחוצים לשנים ביח' דוקא את המצה האמצעית, כי היא כנגד יצחק אבינו, שבזכותו 'נשבר' ו'נחתך' מנין שנות הגלות.

ב. ואמנם מן החיד"א ב'נחל קדומים' (בראשית יט') הקשה מדברי הירושלמי (ספ"ק דברכות) "למה נשתנה שמו של אברהם ושמו של יעקב, ושמו של יצחק לא נשתנה? אלו אבותם קראו אותן בשמן, אבל יצחק הקב"ה קראו יצחק, שנאמר וקראת את שמו יצחק", ולפי זה קשה על דברי המדרש הנ"ל ששמו היה יצחק ונשתנה ליצחק.

ותרץ, שזה לא נחשב כל כך שינוי כי ש' שמאלית קרובה במבטאה לאות צ', בפרט לפי המדקדקים לבטא את האות צד"י כאות ש' שמאלית.

בארץ ישראל, וגם באיראן, אנגליה, ארגנטינה, ארצות הברית, בלגיה, מקסיקו,

צרפת ומדינות נוספות, יהודים רבים קוראים ונהנים מדי שבת מעלון 'בארה

של תורה'. בתרומה סמלית יש באפשרותך להנציח את שמות יקיריך ולהפיץ

את אור התורה בארץ ישראל ובעולם כולו. טל' לפרטים: 08-9452903

לעילוי נשמת יצחק עוואד בן חיסין ז"ל ע"י הגב' דינה עוודי תח' ♦ סעידה בת יעקב קטטבי ע"ה ♦ עליה בת סעדה זאנו ע"ה ♦ משה בן חלימה וסאלם גמליאל ז"ל

יעקב בן ימימה ואבשלום מודחי ז"ל
אברהם בן מנטינה חסון ז"ל
יעקב בן חונציה יצחק ז"ל

רחל בת אסתר כהן ע"ה
שלמה בן דבורה גיא ז"ל
חווה בת חיה דהרי ע"ה

שלמה בן שמעה ואדעי ז"ל
מזל בת שרה לוי ע"ה
חזם בן שמחה בני ז"ל